

Seksueel misbruik

Eén van de paters die in *Pater worden? Dat kan bij ons!* figureert, heeft zich schuldig gemaakt aan seksueel misbruik. Dat is bij de twee auteurs bekend. De auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* schrijven in het hoofdstuk *Erotiek op Ravensbos*, onder de subtitel *Seksueel misbruik*, dat zij de informatie uit de tweede of derde hand hebben. Dat klinkt merkwaardig, alsof zij niet kunnen tellen.

Ik begrijp overigens wel, dat de auteurs, misschien wel van Gerard Reve ‘geleerd [hebben], in beslissende zaken niet op mededelingen uit de tweede & derde hand, of op krantenverslagen af te gaan’, zoals Reve op 25 januari 1964 aan Willem Frederik Hermans schreef. Niettemin lijkt mij evident, dat de auteurs in de gegeven omstandigheden een zwakgebod uitbrengen. Hadden de auteurs niet beter kunnen formuleren, dat zij geen klager, noch een aangeklaagde over een klacht hebben gesproken. Dan lieg je slechts de waarheid.

De auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* is wel wat ‘ter ore’ gekomen. Dat lijkt mij zacht uitgedrukt, het lijkt althans merkwaardig waar zij de overste Gerard van den Beuken opvoeren en hem danken voor zijn bereidwilligheid de archieven van de Oblaten open te stellen. Zouden de auteurs niet uitvoerig met Van den Beuken over het pregnante en actuele onderwerp seksueel misbruik hebben gesproken? De auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* laten doorschemeren naam en toenaam van een dader en een slachtoffer te kennen. Het is mij bekend, dat die informatie de auteurs heeft bereikt, iets wat ik weet uit de eerste hand, zie ook hierna.⁹⁵ Het lijkt ook anderszins voor de hand te liggen, dat de

⁹⁵ Zie pagina 148 en mijn e-mailtekst van 10 januari 2011 in bijlage 13.

auteurs die kennis in ieder geval (ook) hebben van Gerard van den Beuken, dat zij van hem hebben vernomen, dát er daadwerkelijk van seksueel misbruik sprake is geweest. Ja, dat is dan ‘ter ore’ gekomen. Het lijkt duidelijk, dat Gerard van den Beuken dat in één geval met naam en toenaam bekend heeft gemaakt, zowel wie dader is als wie slachtoffer. Zou dat niet gelden voor een tweede, een derde en een vierde klacht die ten aanzien van voormalig Ravensbosse priesters in behandeling zijn? De auteurs van *Pater Worden? Dat kan bij ons!* hebben het op pagina 189 nog over drie paters, van wie er ‘slechts één’ betrokken zou zijn ‘bij gebeurtenissen op Ravensbos’. Bij de eindredactie van deze tekst, kan ik op basis van informatie te vinden op de website van de stichting KLOKK, de koepelorganisatie van slachtoffers van seksueel misbruik in de kerk, vaststellen dat daadwerkelijk sprake is van betrokkenheid ‘bij gebeurtenissen op Ravensbos’ van vier paters van Ravensbos, betrokkenheid te verstaan als dader van seksueel misbruik. Bij de klachten gaat het om de periodes 1954-1959 (pater OMI-3), 1960-1964 (pater OMI-4) en 1962-1966 (OMI-1).

Voor de pater over wie de klacht gegrond is verklaard – ik noem hem OMI-1 –, gaat het om de periode 1962-1966. In die periode is de betrokken pater stelselmatig ten aanzien van één leerling over de schreef gegaan. Dat is wat onweerlegbaar vaststaat, ook al ontkent iemand die het niet weten kan, of misschien wel, maar voor de wereld en misschien zelfs voor zichzelf niet weten wil, dat dit tot de feiten behoort. Op uitlatingen van die iemand kom ik terug.⁹⁶

Van één pater, ik noem hem OMI-2, betreft het seksueel misbruik waaraan hij zich buiten Ravensbos schuldig zou hebben gemaakt. In 2003 bezocht ik OMI-2, bood hem een lunch aan in een plaatselijke horecagelegenheid. Bij die gelegenheid vertelde hij mij, dat hij ooit het meisje Monica het leven redde, althans heeft verhinderd dat zij slaagde in van wat op zijn minst de schijn had van

⁹⁶ Zie pagina 241.

een poging zichzelf het leven te benemen. OMI-2 heeft het meisje mee naar huis genomen en wat gekalmeerd. Toen bleek dat zij in een setting van geleide kamerbewoning leefde, daar wanhopig over was en onder geen beding terug wilde, nam OMI-2 contact op met de desbetreffende instelling. Dat leidde er na veel vijven en zessen toe, dat OMI-2 in zijn huis leegstaande kamers ter beschikking stelde en het meisje haar intrek bij hem nam. Ik weet via KLOKK, dat dit meisje OMI-2 nadien heeft beschuldigd van seksueel misbruik. Bij toetsing bij een voormalige confrater van OMI-2, want laatstgenoemde was inmiddels overleden, bleek mij, dat deze niets geloofde van de beschuldiging. Zijn reactie was niet ongebruikelijk, integendeel, zeker in een situatie waarin je het meisje gemakkelijk kunt aanmerken als hysterica. Hier botste de gemakkelijke waarheid met de ongemakkelijke waarheid.

Voor pater OMI-2 geldt, dat er over hem klachten zijn over de periode 1972-1990, terwijl ook de periode 1968 tot 1972 wordt vermeld. De klachten over die periodes hebben betrekking op escapades die zich in de provincie Utrecht zouden hebben afgespeeld, in meer dan een plaats en er is meer dan een instituut in het geding. Enkele jaren voor 1968 was hij plotseling verdwenen van Ravensbos.

Jacques H. liet de wereld over de paters Oblaten van Maria Onbevlekt ontvangen op 23 december 2011 naar aanleiding van de berichtgeving van KLOKK over OMI-1 het volgende weten. 'Ik was woonachtig in Haarlem en een van de paters van deze orde, die een klooster had in Santpoort, heeft mij seksueel misbruikt. Ik heb de orde hiervan op de hoogte gesteld en wacht op een reactie.' Het zou kunnen zijn, dat Jacques H. doelt op pater OMI-1. Het zou ook kunnen zijn, dat de klacht betrekking heeft op een andere pater, wellicht nummer 5 in de reeks.

Zou dat de schrijvers van *Pater worden? Dat kan bij ons!* ook 'ter ore' zijn gekomen? Hoe dan ook, het zal niet toevallig zijn, dat pater

OMI-1 in de tweede helft van 1966 onverwacht van Ravensbos verdween.

De periodes die betrekking hebben op Ravensbos laten onverlet, dat de aldus als daders aangemerkte paters in kwestie zich ook buiten die periodes aan seksueel misbruik op Ravensbos kunnen hebben schuldig gemaakt. Dat geldt in ieder geval in de situatie, dat zij zich buiten die periodes nog op Ravensbos ophielden. Daarnaast is heel goed mogelijk, dat ook andere paters van Ravensbos zich zowel op als buiten Ravensbos hebben schuldig gemaakt aan seksueel misbruik. Het bericht van Jacques H. wijst daar op. In één geval, waar een pater bij een andere kwetsbare groep mensen is gaan werken, durf ik het sterke vermoeden te hebben, dat zulks het geval is. Waarom? Omdat het de pater is van wie de Oblaten het seksueel misbruik hebben erkend, OMI-1 dus, en omdat zulks past binnen een daderpatroon: het opzoeken van kwetsbare mensen. Ook rijzen met betrekking tot in ieder geval enkele paters vragen. Dat aspect roerde ik hiervoor aan.

Ik merk hier terzijde op, dat op de lijsten van instellingen op welke (ernstig) seksueel misbruik en mishandelingen zouden zijn gepleegd en ordes die zich schuldig zouden hebben gemaakt aan (ernstig) seksueel misbruik en mishandelingen, lijsten die Joep Dohmen in *Vrome zondaars* opnam, niet Collegium Carolinum, noch de Oblaten voor komt. Het instituut dat wel op een van de lijsten voorkomt is het Bernardinuscollege. Op dit college zou sprake zijn geweest van seksueel misbruik over de periode 1934-1964. Op de lijst komt daarom vanzelfsprekend de orde die ooit het (Sint-)Bernardinuscollege bestierde, de Franciscanen, ook voor. Op 5 augustus 2010 waren door *NRC/Handelsblad*

Joep Dohmen
Vrome zondaars

en de *Wereldomroep* 23 meldingen van seksueel misbruik en/of mishandelingen gepleegd door Franciscanen ontvangen. Het is mij opgevallen, dat de auteurs van Pater worden? Dat kan bij ons! het boek *Vrome zondaars* wel op hun literatuurlijst hebben prijken, maar geen melding maken van het feit dat het Bernardinuscollege op de lijst voorkomt. In de ogen van de auteurs niet belangrijk genoeg? Zouden de auteurs niet weten, dat uiteindelijk niets geheim blijft, er niet iets is, 'dat niet vroeg of laat als fanfare of zacht pianospel door je kamer klinkt'.⁹⁷

Gerard van den Beuken zal in ieder geval hebben verteld, dat hij namens de Oblaten de veroordeling van de commissie Deetman heeft overgenomen en zijn spijt heeft betuigd aan één slachtoffer. Het staat er niet zo duidelijk, maar je zou het kunnen lezen in het boek. Hoe dan ook, ik heb de tekst van de verklaring van Van den Beuken ter zake in mijn bezit. Deze staat inmiddels met vermelding van de initialen van de dader gepubliceerd op de website www.devrijecultureleruimte.nl (laatstelijk op dit punt door mij geraadpleegd op 6 oktober 2012). Ik beschik ook over de tekst van kardinaal Wim Eijk die te elfder ure is teruggekeerd van één van zijn dwaalwegen en in tweede instantie alsnog heeft erkend, dat voormalig (hulp)bisschop Johannes Bernardus Niënhaus zich ten opzichte van hetzelfde slachtoffer heeft schuldig gemaakt aan seksueel misbruik. De naam van Niënhaus is verbonden aan een grote onderwijsorganisatie, de Mgr. Niënhausstichting, die als organisatie diens lijfspreuk hanteert: *Scio cui credidi* oftewel 'Ik weet aan Wie ik mijn vertrouwen heb gegeven'.⁹⁸

De organisatie heette tot 5 juni 2007 Stichting Katholiek Onderwijs Provincie Groningen (SKOPG). Zij prees Niënhaus bij de naamswijziging aan met de volgende woorden: 'Onderwijsbisschop Mgr. Johannes Bernardus Niënhaus was een buitengewone man,

⁹⁷ Jeroen Brouwers in *Restletsels*.

⁹⁸ Ontleend aan de brief van Paulus aan Timoteüs (2 Tim. 1:12).

wiens wens het was om tussen gewone mensen te staan als één van hen. Zijn bezieling was aanstekelijk voor andere mensen omdat hij hen op een open, uitnodigende wijze tegemoet trad. Niënhaus was geen man van grote theologische woorden, maar van verhalen waaruit een grote evangelische wijsheid sprak. Hij sprak de taal van het hart. Daardoor wist hij mensen te raken, zoals hij zich op zijn beurt liet raken door het leven van andere mensen.'

Scio cui credidi. Kan het cynischer? Hoe dan ook, op deze spreuk zijn niet langer van toepassing de woorden van Geert van Istendael die spreuken karakteriseerde als 'druppels concentraat geperst uit de druivenoogst van grote verhalen'.

Het bestuur van de Mgr. Niënhausstichting heeft in het werk van de commissie Deetman aanleiding gezien in januari 2012 publiekelijk mee te delen, het verdrietig te vinden als slachtoffers van Niënhaus de naamswijziging als pijnlijk hebben ervaren. Het bestuur heeft besloten andermaal de naam van de stichting te wijzigen. Uit verwondering waarom het allemaal zo lang duurde, legde ik op 19 juni 2012 de Mgr. Niënhausstichting de vraag voor wanneer de naamswijziging een feit zou zijn. Dat antwoord kwam niet per omgaande. Op 23 juni 2012 heb ik mijn vraag herhaald en aangedrongen op spoedige reactie, omdat ik voornemens was uiterlijk 26 juni 2012 te publiceren. De reactie kwam op 25 juni 2012 en luidde: 'Wat betreft de nieuwe naam.... het is nog niet zo eenvoudig om geforceerd een nieuwe naam te zoeken en dan ook daar weer het juiste gevoel bij te hebben. Maar volgens mij zijn we er uit!! Althans het voorstel staat vanavond op de agenda van de Raad van Toezicht, dus ik hoop dat vanavond het finaal besluit wordt genomen!'

Uiteraard heb ik mijn vraag per omgaande aangescherpt: 'U zou me een plezier doen indien u mij van de nieuwe naam op de hoogte stelt, zodra die vrijgegeven kan worden.' Aan dat verzoek heeft de stichting voldaan. Op 10 juli 2012 kreeg ik het persbericht voor

publicatie in de landelijk media op 11 juli 2012, luidend – ik laat de foute taalconstructie van deze onderwijsinstelling staan – als volgt:

Mgr. Niënhausstichting wordt Fidarda.

Op 17 januari 2012 hebben wij onderstaand bericht doen uitgaan:

Het rapport ‘Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms Katholieke Kerk’ dat een commissie onder leiding van Wim Deetman onlangs publiceerde, laat een groep zondige geestelijken en onverantwoordelijke leiders zien. De commissie maakt melding van klachten over het gedrag van wijlen Mgr. Niënhaus, die geruime tijd hulpbisschop is geweest en namens de Bisschoppenconferentie onderwijsreferent.

Uiteraard absoluut onwetend over het voornoemde heeft op 5 juni 2007 de Stichting Katholiek Onderwijs Provincie Groningen (SKOPG) haar naam gewijzigd in de Mgr. Niënhausstichting.

De inhoud van het rapport van de commissie Deetman heeft het bestuur van de Mgr. Niënhausstichting direct doen besluiten de naam van de Stichting te veranderen en tevens geeft het bestuur te kennen dat met de kennis en feiten van nu grote spijt te hebben over de naamgeving van destijds.

Het bestuur is zich aan het beraden over een nieuwe naam en de voorbereidende werkzaamheden voor de wijziging zijn in gang gezet en wij hopen z.s.m. onze nieuwe naam te kunnen presenteren.

Voor zover slachtoffers de huidige naamstelling van onze Stichting als pijnlijk (hebben) ervaren, doet ons dat veel verdriet!

Nu bijna 6 maanden verder zijn wij verheugd, dat wij u na een lange en moeilijke zoektocht, onze nieuwe naam kunnen presenteren.

Vanaf begin schooljaar 2012 - 2013 gaat de stichting verder onder de naam **Fidarda**, dit is een samenvoeging van Fidem = geloof en Darda = parel van kennis en wijsheid.

De uitgebreidere uitleg en verklaring van onder meer het logo is vanaf het nieuwe schooljaar onder meer te vinden op onze website, www.fidarda.nl.

De officiële onthulling vindt op al onze scholen en op het bestuurskantoor plaats op dinsdag 6 september 2012.

Het bestuur van de Mgr. Niënhausstichting.

Ik twijfel er niet aan, dat de auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* seksueel misbruik afkeuren en zij de cultuur van het zwijgen en weggijken in hun boek hebben willen doorbreken, al wekken zij de indruk dat te doen omdat zij er niet omheen kunnen. Op pagina 141 schreef ik 'zie ook hierna'. Ik doelde daarbij op de website Ravensbos, op de tekst die Jan Sterenborg op 15 oktober 2010 liet plaatsen onder de tab *Misbruik*. Bij de eindredactie van dit onderdeel van mijn boek raadpleegde ik de website opnieuw.⁹⁹ Zo bleek mij, dat de tekst is verdwenen. Het artikel heeft 'in deze geen functie' meer, zo staat er te lezen. De motivering daarvoor is, dat de orde der Oblaten betrokkene officieel een welgemeend excuus heeft aangeboden en hem spijt heeft betuigd, waarmee het misbruik is erkend en het voor betrokkene is afgedaan. Verder geeft de tekst aan, dat er nog twee klachten zijn die aan het kleinseminarie Ravensbos gerelateerd zijn. Dat stemt overeen, is althans niet in strijd met wat ik hierboven weergaf.¹⁰⁰ Er is geen

⁹⁹ 2 december 2012.

¹⁰⁰ Pagina 142.

sprake van, dat de klachten met een of meer klachten worden ondersteund. Zolang dat niet gebeurt, zullen zij volgens de regels van de commissie Deetman niet voor waar worden gehouden. Tot slot staat er te lezen, dat er wel (meer) klachten over seksueel geweld op Ravensbos zijn, maar dat deze behoren 'tot het domein waar ze altijd zijn gehouden: onder ex-studenten.' Dat is mooi en juist geformuleerd en behoeft geen nader commentaar, anders dan 'waarvan akte'.

Voor de goede orde neem ik de tekst van 15 oktober 2010 van Jan Sterenborg met verbetering van typefouten en interpunctie integraal als bijlage 9 op, omdat die indringend aangeeft van welke orde het misbruik is, en evenzeer dat het niet betrekking had op slechts één slachtoffer, wat de auteurs ook weten.

Uit genoemde bijlage blijkt, dat het gaat om twee gevallen van misbruik. Het past niet een semantische discussie te voeren over de vraag óf in beide gevallen sprake is van seksueel misbruik. Als vaststaand moet worden aangenomen, dat het in de bijlage in ieder geval gaat om seksueel misbruik ten aanzien van twee personen. Eén persoon daarvan heeft géén klacht ingediend bij de commissie Deetman, wat niet maakt, dat geen sprake zou zijn van seksueel misbruik, wat de auteurs over de definitie van seksueel misbruik in hun boek ook mogen beweren. Ik weet, dat één van de auteurs het misbruik op een vroegtijdig stadium naar mij toe heeft erkend, althans ervan te weten. Op de definitie kom ik terug.

In het managementboek *Thinking, fast and slow* van de psycholoog en Nobelprijswinnaar economie Daniel Kahneman kun je aanwijzingen vinden, dat 'hindsight bias', wat staat voor denkbeeldige zekerheid door kennis achteraf, kan leiden tot verkeerde gevolgtrekkingen. Ik onderken dat gevaar. Kennis achteraf die je zonder nadenken toepast, kan daar gemakkelijk toe leiden, net als beperkte kennis op zichzelf. Van nature is de mens geneigd geen rekening te houden met de gerede kans, dat

belangrijke informatie wel eens zou kunnen ontbreken. In die situatie is er niet meer dan men ziet. Van nature heeft het menselijk brein de neiging twijfels en dubbelzinnigheden te onderdrukken en uit te gaan van een stelsel van oorzaken en gevolgen die samenhang vertonen. Daarin is volledigheid secundair. In de onderhavige kwestie van seksueel misbruik lijken de auteurs omgekeerd te werk te gaan, lijken zij de kennis en de aanwijzingen die achteraf voor het grijpen liggen, niet te zien of te willen zien. Mijns inziens zou het de auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* gepast hebben in dit geval de intuïtie te volgen, per slot van rekening de hoogste vorm van kennis, zoals Spinoza leert. In gelijke zin vóór hem kardinaal Nicolaas van Cusa die blijkens *Brief aan Marcel* in zijn hoofdwerk *De docta ignorantia*¹⁰¹ debiteerde, dat intuïtie onontbeerlijk was om ‘de waarheid van God te kennen’. De menselijke kennis van God maakte het in de visie van Nicolaas van Cusa slechts mogelijk van God te zeggen wat hij niet is. Hij kreeg het verwijt van pantheïsme. Het is dan ook een wonder, dat de paus niet hem, maar hertog Sigismund van Tirol excommuniceerde die Nicolaas van Cusa verdreef uit zijn bisdom. Enkele jaren daarvoor, direct na de val van Constantinopel, schreef hij zijn boek *De pace fidei*¹⁰², gericht op een vredesdialoog tussen de verschillende religies en volkeren, waarvoor hij het begrip van *una religio in rituum varietate*¹⁰³ ontwikkelde, waarbij hij waarschuwde voor harmonisatie van religies, maar uitging van de notie, dat elke godsdienst uit is op ‘waarheid’. Zijn huidige leiders in de katholieke kerk daarvan niet heel ver afgedwaald? Over waarheid gesproken. Misschien leiden de woorden van Hélène Grimaud alsnog tot een wending van gedachten. ‘De waarheid komt altijd bij de dichter vandaan’, zo schreef zij in haar *Ongewone lessen – Een spirituele reis door Italië*.

¹⁰¹ Over de wijsheid van het niet-weten.

¹⁰² Over de vrede van het geloof.

¹⁰³ De ene religie in de verscheidenheid van gebruiken en riten.

Ik meen dat de auteurs zich op het terrein van seksueel misbruik (hebben) laten leiden door vrees. Ik heb een van de auteurs op 8 januari 2011 opgeroepen als volgt: ‘Uit een andere, zwarte geschiedenis citeer ik bij wijze van onderstreping daarvan Kurt von Hammerstein, die op zijn manier (heel moedig) afstand nam van Hitler en het nationaalsocialisme overleefde zonder zich eraan te compromitteren: “Angst is geen wereldbeschouwing”.’¹⁰⁴

Peter van Velzen heeft na het verschijnen van het rapport van de commissie Deetman in december 2011 op de website Ravensbos gerefereerd aan de doelstelling van de website, woorden gewijd aan de herinneringen die mogelijk opnieuw de kop opsteken. Meer dan veertig jaar heb ik Ravensbos achter mij gelaten, wetend wat het instituut – hoe verderfelijk het in zijn aard ook was – mij aan goede dingen heeft gebracht, wetend wat deze storm in mijn leven mij aan groei heeft opgeleverd, zo paraphraseer ik de Zwitserse psychiater Elisabeth Kübler-Ross. Meer dan dertig jaar had ik verder nooit meer aan Ravensbos gedacht totdat in 2002 de website Ravensbos voor mij opdook. Bracht die samen met de contacten in café Eylders de herinneringen op gang, positieve en negatieve, nog meer gebeurde dat door de toenemende berichten over seksueel misbruik.

Bij mijn herinneringen behoort wat ik met reserve noem de onderbroekenaffaire. In Eylders vertelde OMI-1, een voormalige pater, al hard lachend, dat ik hem, toen we in 2002 contact begonnen te krijgen, had geschreven dat ik mij herinnerde, dat ik een keer onder de nieuwe douches kokend heet water had, dat ik niet meer kon mengen met water uit de koude kraan. Ik riep om hulp, maar eerst had ik preuts als ik was mijn onderbroek weer aangetrokken. Hij kwam, keek op mij neer, draaide de koudwaterkraan (verder) open en keek nog een keer nadrukkelijk

¹⁰⁴ Zie bijlage 12 voor de integrale versie van dit bericht.

naar mijn onderlijf. Nadien kwam hij erop terug en vertelde me, dat ik naakt moest douchen. Tja, dat wist en deed ik ook wel.

Daarbij hoort de herinnering, ik kwam tussentijds op Ravensbos¹⁰⁵, werd lid van *Het Gilde*, geleid door pater Lempens die mij er had binnengevoerd. Ook de desbetreffende pater liep daar rond, assisteerde. Ik herinner mij – helemaal in de geest van de boodschap van Peter van Velzen op de website – dat deze pater mij toen het Sinterklaastijd was en Sinterklaas kleine cadeautjes bracht, ook voor mij, hij mij op schoot nam en helemaal omarmde, knuffelen heet dat. Ik dacht daar niets bij, anders dan dat ik daar geheel overeenkomstig mijn leeftijd niet van hield, althans zo herinner ik het mij. Met kennis achteraf..., lijkt de ervaring te passen in de puzzel. Hij was het ook die mij vroeg hem als biechtvader te kiezen, wat ik als bij instinct niet deed. Werkte toen bij mij al het mechanisme, dat Saul Bellow aanduidde in het interview dat Gordon Lloyd Harper hem in 1965 afnam voor *The Paris Review*?¹⁰⁶ 'Ik veronderstel dat we allemaal een natuurlijke souffleur of commentator in ons hebben, die ons vanaf onze vroegste jeugd heeft raadgegeven en verteld wat de echte wereld is.'¹⁰⁷

Ik heb nog eens gezocht in mijn archief en vond een bericht d.d. 11 januari 2003 van mij aan de desbetreffende pater, luidend als volgt:

Erg plezierig weer eens iets nieuws op de site te zien. Wat foto's van voor 'mijn tijd', waar toch nog een paar

¹⁰⁵ In november 1962.

¹⁰⁶ Door Joost Zwagerman maar al te graag opgenomen in zijn bloemlezing *De ontdekking van de literatuur – The Paris Review Interviews*.

¹⁰⁷ Een oud-Ravensbosser (OR-6): 'In mijn eerste jaar mocht ik op schoot zitten bij pater Rientjes [...], maar daar ging niks mis... ik ervoer dat als troost en die had ik toen ontzettend nodig. Raadsel is dus waarom ik toch van biechtvader wisselde. Ik weet het bij God niet meer, maar ik deed het wel en pater Rientjes vond dat onaardig, wat het dan ook was.'

‘bekenden’ op staan, zoals de paters Kusters, Hendriks, Cartens (de aimabele leraar aardrijkskunde met het ‘stopwoord’: ‘bij wijze van spreken’), Arie Koot (leeft in mijn herinnering voort als de motorcoureur), Pater Rientjes (leeft in mijn herinnering voort als de docent Engels, die een lange lijst moeilijke, ‘absoluut noodzakelijk te kennen’ woorden hanteerde), Eugène van Moorsel (die in mijn herinnering onder meer voortleeft als mijn biechtvader, leraar Nederlands, fervent voetballer in toog), Paul van de Meulengraaf en uiteraard Herman Steenbergen.

Ik betwijfel of degene die je aanduidt als Hub Eussen, het echt is. Zo weet ik voor honderd procent zeker dat pater Hendriks in 1962 nog geen overste was; dat was toen pater Kusters. Hub Eussen (of Huub Eussen?) was prins in 1964, zo blijkt uit mijn fotoarchief. Ik weet niet of pater Hendriks er toen (al) was. Wat maakt het uit. Niets natuurlijk, maar ik ben een soort Pietje Precies geworden. Maar zou het ook prins Leo (Thijssen) kunnen zijn, die prins was in 1965? Dat zou kunnen sporen met het gegeven dat ik rechts op de foto meen Harry van Heeswijk te herkennen, die in 1965 in iedere geval bij prins Leo op de foto van de raad van elf staat. Soit.

Van de paters Kusters en Hendriks heb ik een en ander aan herinneringen in mijn persoonlijke bijdrage vermeld. Aan jou (ik veroorloof mij – geheel overeenkomstig de tijdgeest – te tutoyeren) heb ik ook nog enkele scherpe herinneringen. Toen ik in november 1962 op Ravensbos kwam, was het al gauw sinterklaas. Ik werd (als vanzelfsprekend) lid van *Het Gilde*, waar jij ook een rol vervulde. Je kwam belangstellend informeren of ik blij was met mijn sinterklaascadeautje. Of ik daar echt blij mee was, weet ik niet meer. Wel weet ik dat die vraag, die

belangstelling (zorg) indruk op mij heeft gemaakt. Ik herinner me nauwelijks dat je subprefect was, zoals je aangeeft. Wel herinner ik me een optreden in de nieuwe douches, waar het water zo heet was dat ik de kraan niet meer dicht kon krijgen. Angstig riep ik uit een hoekje om hulp. Wel had ik in datzelfde hoekje uit schaamte eerst mijn onderbroek weer aangetrokken. Jij bood, in je hoedanigheid van subprefect de dienst draaiend, hulp door de kraan dicht te draaien, waarbij het gutschende hete water je mouw doorweekte. Achteraf heb je me aangeraden mijn onderbroek bij het douchen toch maar uit te doen. Leuk.

Als je een reünie van Ravensbossers zult bezoeken, ik zie je graag komen.

Herinneringen vervagen in de loop van de tijd en zijn misschien wel helemaal niet meer overeenkomstig de werkelijkheid. Ik geloof heilig, dat het omgekeerde ook het geval kan zijn, althans dat iets wat je niet als zodanig herkent, je achteraf duidelijk wordt door de herinneringen die je aan de hand van bepaalde feiten of gebeurtenissen oproept. In gelijke zin E.H. Gombrich: 'Zo gaat dat met de herinnering. Daarmee lichten we het verleden bij.'¹⁰⁸

Wat er gebeurd is met degene die geen klacht heeft ingediend, staat zakelijk in de bijlage. Het is niet geheel correct. Dat hij de pyjamabroek naar beneden deed en wegging klopt, maar er zat nog wat tijd tussen. De betrokken pater 'bleef toen staan kijken'. Het betrokken slachtoffer dacht in zijn herinnering: 'nog een beweging en je krijgt een klap', maar toen draaide de betrokken pater zich om en liep weg en heeft hij helemaal niet tegen het slachtoffer gesproken. Dat op zich al moet dreigend zijn overgekomen.

¹⁰⁸ E.H. Gombrich, *Een kleine geschiedenis van de wereld*.

Daarnaast heeft iemand een tweede klacht ingediend tegen dezelfde pater. Deze heeft gediend tot steunbewijs in de toegewezen klacht, wat voor de indiener van die tweede klacht voldoende was.

Het is de auteurs bekend, dat er nog ten minste één klacht van een ex-Ravensbosser is ingediend bij de commissie Deetman. Die is voor zover mij bekend nog in behandeling. Nog één keer. Waarom vermelden de auteurs slechts, dat de informatie die zij hebben, uit de tweede of derde hand is? Als we kijken zozeer onderdeel uitmaakt van je systeem, is het moeilijk dat te veranderen, temeer als je je op het systeem beroept. Zal dat het zijn?

Nu ik het weer over 'systeem' heb, moet mij het navolgende van het hart. De vraag kan gesteld worden – de vraag is mij gesteld – of een systeem of maatschappelijk kader waarvan de pleger deel uitmaakt in zekere zin medeverantwoordelijk kan zijn voor de ontsporing van de dader. Ik beantwoord deze vraag ontkennend. Een 'systeem of maatschappelijk kader' is geen persoon. Daar kun je dus geen (mede)verantwoordelijkheid leggen. Los daarvan zou ik de stelling liever niet omarmen, omdat zij afleidt van de verantwoordelijkheid van de dader, die keuzevrijheid heeft: hij kan wel of niet misbruik maken van een ander. In de woorden van de sociologe Jolande Withuis in haar pleidooi tegen de morele modderpoel, een beschouwing over de herwaardering van goed en fout: 'mensen zijn meer dan een speelbal van het lot of de dwang der omstandigheden.'¹⁰⁹ Een andere zienswijze leidt ertoe, dat de feiten worden afgezwakt, van verhuuld tot goedgepraat.

Het thema vrijheid is een bijzonder thema, betreft één van de grote filosofische vraagstukken: het vraagstuk van vrijheid en de relatie daarvan tot de wil, het vraagstuk van de 'vrije wil'. Daar zijn

¹⁰⁹ Withuis, Jolande, *Pleidooi tegen de morele modderpoel*, opgenomen in *de Volkskrant*, 29 september 2012.

behartenswaardige dingen over te zeggen. Binnen het raam van deze beschouwing past het uiteraard niet dit vraagstuk uitputtend te behandelen. Ik zou daar op een ander moment wel eens een doorwrocht essay over willen schrijven. Ik zou dan beginnen met vast te stellen, dat de mens als actor de bron van zijn handelen is, voortdurend keuzemomenten en beslissingsvrijheid heeft. Er moet wel sprake zijn van een bepalende wil, anders kan van vrijheid geen sprake zijn, en er kan dus ook geen sprake zijn van een inperking van de vrijheid doordat er een wil bij komt. Daar staat niet aan in de weg dat wat iemand doet en hoe iemand is, als het ware uit het verleden voortkomt. Dat het individu vrijheid heeft, blijkt ook uit gevoelens als berouw, spijt of uit het feit dat je jezelf verwijten maakt. Zonder vrijheid zou dat zinloos zijn. Een voorbeeld illustreert wat ik bedoel. Er zijn mensen die zeggen dat ze iets willen, eigenlijk bedoelen ze dat ze een wens hebben, bijvoorbeeld niet meer roken. Als het bij een wens blijft, wil men niet iets. Iets willen veronderstelt actie, zoals Goethe al leerde. Als je een bepaald pianostuk wenst te spelen, maar het bij luisteren laat, heb je niet de wil het te spelen. Als je zegt van het roken af te willen, vervolgens een sigaret opsteekt, wil je niet stoppen met roken. Als je ooit een essay wilt schrijven, doe het dan, natuurlijk. Dank u, lezer. Omgekeerd geldt, dat wie tot actie overgaat, gevolg geeft aan de wens dit te doen. Het is geen enkel probleem daarbij de toeristische route te volgen, een beeld dat ik met dank aan Willem Reijnders ooit oppikte uit Grunbergs *De Mensheid zij geprezen – Lof de zotheid 2001*.

Ik weet wel dat heel veel mensen erg gemakkelijk uitspraken doen, juist omdat ze weinig 'weten'. Ik doe dat liever niet, beperk mij tot de vaststelling dat het er voor mij om gaat dat je leeft als een goed mens. Daarbij kan ik mijn vrijheid van mijn wil goed gebruiken. Ik beschouw mij als enige verantwoordelijk voor wat ik doe; niet mijn omstandigheden. De vrijheid van mijn wil hangt af van mijn denken en mijn oordelen, wat meebrengt dát ik bij machte ben

datgene te willen wat ik juist acht. Als ik voldoende tijd van leven heb, kom ik er misschien nog wel eens toe over 'leven als een goed mens' een essay te schrijven. Ik zou daar veel over kunnen zeggen, maar beperk mij nu tot de vaststelling dat iemand die nadenkt, die van tijd tot tijd bij zijn gevoel te rade gaat en/of erover praat met wie hem nastaat of hem begrijpt, weet of hij een goed mens is. Helaas zijn er weinig mensen die nadenken. Ik herinner in dit verband waar ik hiervoor op doelde toen ik schreef over Voltaire en voeg daar zijn uitleg aan toe: 'De denkende mens, dat wil zeggen op zijn hoogst een duizendste deel van het mensdom, was al heel lang van mening geweest, of had althans anderen nagezegd, dat onze ideeën alleen afkomstig zijn van onze zintuigen, en dat het geheugen het enige instrument is waarmee wij twee ideeën en twee woorden met elkaar kunnen verbinden.'

In *Dit zijn de namen*, een titel rechtstreeks ontleend aan *Exodus*, zegt Tommy Wieringa, dat een naam de gast is van iemand of iets waar de naam voor staat. De hoofdpersoon kwam zo tegenover zijn lichaam te staan. Hij was de gast en zijn lichaam het echte ding. Min of meer in deze geest begint Guus Kuijer zijn boek *De Bijbel voor ongelovigen – Het begin. Genesis*. De ik-figuur zat ineens met het woord *God* in zijn hoofd, een woord van niets, een woord dat desondanks aansprak, kracht had, ertoe leidde dat *God* in actie kwam, uit nieuwsgierigheid een balletje opwierp. Zo verbindt Kuijer het scheppingsverhaal uit Genesis met de oerknal, met de chaos. Het duurde lang, maar toen God begreep dat de kracht in het woord zit, schiep hij orde. 'In het begin was er een woord... En dat woord was ik.' Later pas is het de ik-figuur 'langzamerhand wel duidelijk geworden dat je God de mond kunt snoeren door zelf na te denken.'

Als je nadenkt, zou het niet bij je opkomen het systeem de schuld te geven van je handelen, of dat idee spoedig verwerpen. Zo ben ik terug bij het 'systeem'. De priester die een leerling seksueel

misbruikt, doet dat niet per ongeluk, zomaar even tussendoor. In een kloostergemeenschap is het de overste die op dit punt een extra verantwoordelijkheid heeft, zoals kardinaal Simonis ook een extra verantwoordelijkheid had, net als in België (ex-)pauskandidaat kardinaal Danneels, om maar te zwijgen van het juk van Ratzinger/Benedictus (de een na de ander wordt ontmaskerd, zo zou ik nog wel even kunnen doorgaan). Het is zoals Denis Avey¹¹⁰ het zei in *De man die naar Auschwitz wilde*: 'Het enige wat nodig is om het kwaad te doen zegevieren is dat de rechtschapenen niets doen.'

Soms zijn de Belgen verlicht. Een voorbeeld daarvan is de bestraffing van een wegpiraat die van de Belgische politierechter D'Hondt bij wijze van straf de requiemroman *Tonio* van A.F.Th. van der Heijden moest lezen om hem te laten inzien wat gevaarlijk rijgedrag tot gevolg kan hebben. Een ander voorbeeld, maar van andere aard, is dat Danneels in april 1998, samen met Paul Lanneau, hulpbisschop van Mechelen-Brussel, door de rechtbank te Brussel werd veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding van 500.000 frank aan smartengeld aan zeven slachtoffers van seksueel misbruik door de parochiepriester van Sint-Gillis te Brussel. De rechter stelde dat de priester onder het gezag van beide bisschoppen stond en daarmee: *objectief verantwoordelijk is voor diens wandaden, net zoals een werkgever aansprakelijk is voor een werknemer*. De priester in kwestie had zich gedurende dertig jaar aan verschillende jongens tussen de 10 en de 16 vergrepen en zijn oversten werden hiervan ten dele op de hoogte bevonden.

Ik heb één van de auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* op 29 januari 2011 de vraag voorgelegd of ik het goed zie, dat pater Kusters zijn verantwoordelijkheid nam. Ik doelde daarbij op de passage die in het boek in hoofdstuk 12 is terecht gekomen (pagina 150), het hoofdstuk met de titel *De periode Kusters*. Daarin staat de

¹¹⁰ Opgetekend door Rob Broomby.

herinnering van een pater¹¹¹ over een weinig christelijke bejegening van een confrater, weergegeven als volgt: 'Een confrater hield 's avonds nogal eens jongens op zijn kamer als het tijdstip verstreken was dat ze zich reglementair naar de slaapzaal hadden moeten begeven. We maakten het mee dat de overste tijdens een maaltijd de bewuste pater daaromtrent de mantel uitveegde. Minuten lang werd er ontdaan in stilte gegeten.'

De auteurs noemen deze handelwijze van pater Kusters 'hard en confronterend', wat inherent zou zijn aan zijn 'vaderlijke kant', zij vergeten expliciet te maken, dat deze handelwijze zichzelf veroordeelt.

Voordat ik op de analyse van dit voorval inga, citeer ik een stukje uit het rapport van de commissie Deetman.

Het 'Reglement voor Huize Don Rua' van ongeveer 1960 geeft als voorschrift onder meer, dat men op de slaapzaal niet op de plaats van een andere jongen mocht komen: 'Denk aan het gezegde: Noli me tangere. Stoei niet en maak ook geen ruzie.' De Patersgang 'moet als een soort "slot" worden beschouwd waar je dus niet moet komen, tenzij voor huiselijke werkzaamheden. Het is niet toegestaan zich via deze gang naar de recreatie- of turnzaal te begeven.' Het is 'verboden in de toiletlokalen te spreken of te stoeien'. Overtredingen golden als een ernstig vergrijp. Bij het begin van het schooljaar werd het reglement voor alle zekerheid ook nog eens voorgelezen (dat gebeurde nog in 1966). Pater Adria Maat, prefect van het internaat, liet de leerlingen bij het begin van het schooljaar 1967/1968 uitdrukkelijk weten: 'De zogeheten "patersgang" alsook de woonruimte van de medebroeders is voor de jongens absoluut verboden. Je gaat niet naar de kamers van de medebroeders.'

¹¹¹ Was die pater misschien Van Moorsel?

Dergelijke voorschriften en verboden suggereren veel, maar steeds zonder iets bij de naam te noemen. Volgens P. van Sterkenburg (oud-leraar Nederlands op Don Rua) bleef het bij 'vage waarschuwingen' en werd bijvoorbeeld over de gevreesde particuliere vriendschap 'eigenlijk uitsluitend ontwijkend of helemaal niet gesproken. [...] nooit hebben wij oversten echter openlijk horen verklaren dat met die vriendschappen homo-erotische relaties tussen jongens en jonge mannen bedoeld werden.

Wat in het boek *Pater worden? Dat kan bij ons!* ontbreekt, is de analyse van dit voorval. Zelfs de link met seksueel misbruik – die toch voor de hand ligt – leggen de auteurs niet, terwijl ik destijds wel gevraagd heb of ik in dit stukje tekst die kwestie in verband met seksueel misbruik zou mogen lezen. Een antwoord daarop heb ik niet gekregen. Zelf kan ik er niet op goede gronden een absolute uitspraak over doen, anders dan dat het zou kunnen zijn. Zou het kunnen zijn, dat iets de auteurs, ook kijkend in de achteruitkijkspiegel, het zicht heeft belemmerd? Zouden zij het ver in het vergeetboek hebben weggestopt?

Douwe Draaisma publiceerde in 2010 zijn *Vergeetboek*. Ik heb één van de auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* daar op attent gemaakt. Misschien moeten de auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!*, dat boek alsnog eens lezen. Misschien komen zij dan tot de ontdekking, dat zij iets essentieels over het hoofd hebben gezien. Paarlen voor de zwijnen. Ik heb subtiel duidelijk willen maken, dat zij parallel aan het boek waaraan zij werkten, werkten aan een 'vergeetboek'. Waarschijnlijk hadden de auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* de oorspronkelijke betekenis met hun boek voor ogen.¹¹² Als iets in het vergeetboek komt,

¹¹² Oorspronkelijk is een 'vergeetboek' volgens *Woordenboek der Nederlandsche taal* (1858) van Van Dale een boek waarin gedenkwaardige zaken voor de

betekent dat, dat iets wordt vergeten. Iets niet benoemen is een kleine stap naar de tweede betekenis van vergeetboek: doofpot. Ik roep in herinnering dat het boek aldus – naar ik aanneem onbedoeld – zou kunnen zijn, wat de functie was van de steen op het graf van Christus.

De vraag die mij werd voorgelegd, of kinderen heden ten dage in een tijd met een lossere seksuele moraal minder vaak slachtoffer zijn, heb ik beschouwd als retorisch, beschouwd als een vraag die ik de vraagsteller hoofdschuddend van bezorgdheid, met onbegrip voor of spijt over zekere veranderingen (om het woord ontwikkelingen, dat iets positiefs suggereert, te vermijden) in de maatschappij en met de handen in de lucht hoorde uitspreken. Dat leidde mij toch tot een, misschien verrassend, maar niet onverschillig antwoord. Ik vond het er niet toe doen, omdat het een andere kwestie is die op zijn eigen merites moet worden gezien. Mij dunkt, dat het een misvatting zou zijn te denken, dat waar vandaag de dag op meer jeugdige leeftijd dan in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw seksuele ervaringen worden opgedaan, men eerder slachtoffer zou worden.

Voor priesters is het eenvoudig. De beste definitie van moraal is van Chamfort: 'Geniet en bewerk dat anderen genieten, zonder jezelf of hen te schaden, dat is volgens mij de kern van de moraal.' Zo kan seksueel misbruik wel plezierig zijn voor de pleger, maar niet voor de wederpartij, die per definitie slachtoffer is. Overigens kan dat plezier voor de dader wel zintuiglijk zijn, maar bij een enig verstandelijk ontwikkeld iemand zorgt het geweten er wel voor, dat geen sprake is van een ongehinderde roes van gelukzaligheid. Een dier zou zich niet zo beestachtig gedragen. 'Beestachtig' heeft een

vergetelheid worden behoed. De betekenis is in zijn tegendeel komen te verkeren en het is een boek geworden waarin men noteert wat vergeten mag worden.

negatieve connotatie, is een merkwaardig woord omdat beesten zich bij uitstek natuurlijk gedragen.

Het schiet mij al schrijvende zomaar te binnen, dat ik in 2002 in mijn bijdrage op de website Ravensbos het affiche van de Pacifistisch Socialistische Partij (PSP) ter gelegenheid van de verkiezingen voor de Tweede Kamer uit 1971 plaatste en dat ik kortgeleden een bericht las van de communicatiedeskundige Frank Geene, waarin hij signaleerde dat de gedachte van veel mensen, dat tegenwoordig alles maar kan, waarbij sommigen spreken van 'normvervaging' of zelfs 'verval van normen en waarden', onjuist is, dat zij zich vergissen.

Een recent voorbeeld lijkt die zienswijze te illustreren, waar GroenLinks na overleg met het partijbureau een reclamefilmpje van halfnaakte GroenLinks-sympathisanten van haar website verwijderde. Volgens de Kamerfractie betrof het filmpje 'geen campagne-uiting van de partij' en vond zij het 'onsmakelijk'. Een hoogstaande cultuuruiting was het niet, deze aankondiging van vijf beloften via een bord, dat een mannelijk geslachtsdeel aan het zicht onttrok en dat uiteindelijk werd onthuld.

Juist op het terrein van communicatie zijn de normen strenger geworden. In mijn woorden: van de vrije seksuele moraal die de jaren zestig van de vorige eeuw hebben gebracht, lijkt weinig meer over. De koe met de blote vrouw of liever gezegd een blote vrouw afbeelden met op de achtergrond een koe, kan ik en kunnen anderen nog steeds, dat is de kwestie niet. De kwestie is, dat een politieke partij het niet meer kan, omdat een blote vrouw geen stemmentrekker meer is. Overigens ging de PSP toen van 4 naar 2 zetels, maar leuk was dit beeld met grote zeggingskracht wel.

Het verkiezingsaffiche, dat boekdelen spreekt, heeft een prominente plaats gekregen in het boek dat ik begin juni van dit jaar als dank voor bewezen diensten cadeau kreeg van de Koninklijke Bibliotheek, *Het geheugen van Nederland – De twintigste eeuw in*

101 markante beelden onder redactie van initiatiefnemer Martin Bossenbroek.

Een gouden zin zoals van Jan Wolkers in *Turks fruit* uit 1969 kan gelukkig nog wel: 'Katholieke Truus, vet van het vis vreten op vrijdag en bij het tongzoenen speekselrijk als een wijwaterbak.' Het is een zin die in de definitieve biografie van Wolkers zal terugkomen. Vooruitlopend daarop schreef Onno Blom daarover alvast een alleraardigste wetenswaardigheid in *Zo is het genoeg – Het laatste jaar van Jan Wolkers*.¹¹³

De crux is, dat kinderen die door hun ouders zijn toevertrouwd aan mensen die zich beschouwen als zijnde in dienst van de schepper, door die dienaren worden misbruikt. Op een internaat bestaat zelfs een dubbele dekmantel: én priester, verklaard celibatair, mordicus tegen seksuele escapades van de leerlingen, (zogenaamd?) bang voor of lettend op 'l'amitié particulière', zelfs vooral onder leerlingen (sic!), én het gesloten bolwerk van het klooster (waar de auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* het hebben over legio mogelijkheden, was er in praktische zin geen ontsnappen mogelijk). Het zal niemand kunnen zijn ontgaan, dat 'men' aanvankelijk dacht, dat kapelaans en pastoors zich hier en daar in een dorp vergrepen aan kinderen en dat wel duidelijk is geworden, dat seksueel misbruik vooral en frequent voorkwam in internaten en kostscholen. In het 'systeem' internaat of kostschool vielen de meeste slachtoffers. Maar dat is niet te wijten aan het systeem, het is te wijten aan individuen.

¹¹³ De zin is een van de passages die A.F.Th. Van der Heijden op zijn afscheid van Wolkers als een perfecte acteur tot groot plezier van Jan en Karina uit zijn hoofd citeerde, vooral vanwege de verklaring. Dat citeren was Van der Heijden met deze zin, die zich in 1969 onwrikbaar had vastgezet in zijn hoofd, zo gewend, was goed bruikbaar tegenover zijn vrienden als hij een meisje al te bigot of preuts vond.

‘Tot de jaren zestig van de vorige eeuw hadden de kerken de macht over kinderen’, zo schrijft Aleid Truijens.¹¹⁴ Dit naar aanleiding van de arrestatie van Gary Glitter, gevallen in de affaire Jimmy Saville, de BBC-coryfee die vele jaren lang kinderen heeft misbruikt. ‘Piemelzwaaiend tussen de kinderen in de kleedkamer’, zo wist Barry Hay te melden. ‘Natúúrlijk wist iedereen het.’ Een kindmeisje dat protesteerde of er iets van zei, werd weggezet als een hysterische aanstelster, als fantaste. De BBC heeft de man steeds beschermd, zelfs een onthullende documentaire verdonkeremaand.

Dat het ook in het katholieke zuiden stiekem toeging en het misbruik bekend was, hoorde ik met zoveel woorden op 28 oktober 2012 van mijn studievriend Paul van Acht. Hij zat op het Bisschoppelijk College in Roermond, als externe leerling. Al op 7- à 8-jarige leeftijd werd hij door oudere kinderen gewaarschuwd voor de paters. Als externe liep je overigens niet zoveel risico’s. Van Acht wist mij te melden, dat er intern behoorlijk wat leerlingen in de knel kwamen. Hij had zowaar ook nog een ontlastende verklaring over Gijsen. Deze man zou te onnozel of te onhandig zijn om zich lijfelijk aan seksueel misbruik schuldig te maken. Gluren, ja dat kon hij...

Het is zoals Arthur Japin in het interview dat Jan Tromp onlangs van hem afnam.¹¹⁵ Daarin vertelde Japin, zelf als kind jarenlang vernederd, over de zelfmoord van Tim Ribberink die ervoor koos zijn leven te beëindigen. ‘Ik begrijp dat de mensen in het dorp van Tim nu zeggen: we hebben niks gemerkt [...] Je kunt weten dat het gebeurt. Het is hetzelfde als met kindermisbruik in de rooms-katholieke kerk. Allemaal wisten we ervan. Als kind hoorde ik niet anders, altijd werden er grapjes over gemaakt. Je wist het niet en

¹¹⁴ Aleid Truijens, *Vóór het tijdperk van Koning Kind*, in *de Volkskrant*, 29 oktober 2012.

¹¹⁵ Jan Tromp, *Ik zei: ik ben een vieze, vuile, smerige vetzak*, in *de Volkskrant*, 10 november 2012.

tegelijk wist je het wel. In die zin kan het niet dat je zegt: we hebben niets gemerkt. [...] Dat behoort je te weten.¹¹⁶

Voor wie nog een verontschuldiging geluid nodig heeft: 'Wie is ondergedompeld in de eigen tijdgeest heeft stront in de ogen', aldus Truijens.¹¹⁷

In België maakte de opvolger van kardinaal Danneels, de prelaat Léonard het wel heel erg bont, niet zozeer met zijn verklaring, dat seksueel misbruik niet alleen een probleem is van de kerk, maar van de hele samenleving, maar – ziende blind – met zijn ongelooflijke grofheid een fonds voor te stellen, dat hij vergeleek met een rampenfonds voor overstromingen. Simonis vergaloppeerde zich door Duits te spreken.¹¹⁸ Voor de rechtbank Middelburg sprak hij Nederlands en andere woorden: 'Seksueel misbruik kwam in die jaren niet aan de orde in onze vergaderingen. Dat euvel bestond eenvoudig niet.' Ik geef daar nu verder geen commentaar op.

Enigszins geporteerd van Lodewijk van Deyssel verwijs ik graag naar zijn werk *De kleine republiek*. Ik deed dat eerder. Van Deyssel verbeeldde daarin zijn ervaringen op het instituut Rolduc literair, door Rolduc neer te zetten als een waar terreurinstituut en als een broeiest van religieuze en erotische *Schwärmerei*. De eerste dag al kneep de 'provisor' oftewel de prefect Willem stiekem in zijn linkerbil, een duidelijk teken van seksueel getint gedrag, temeer gezien de wijze waarop Van Deyssel hem tekent, als een man met een 'mager, boers, bedoelingen verbergend gezicht'.

Publicatie van *De kleine republiek* heeft niet verhinderd, dat de terreur, ook door de vrome Gijsen die volgens Twan Geurts

¹¹⁶ Vergelijk de zelfmoord (11 december 2012) van Fleur Bloemen die in 2010 een dichtwedstrijd won met een noodkreet over pestgedrag. Aleid Truijens, *Slachtoffers tonen falen pestbeleid*, in *de Volkskrant*, 17 december 2012.

¹¹⁷ Aleid Truijens, *Vóór het tijdperk van Koning Kind*, in *de Volkskrant*, 29 oktober 2012.

¹¹⁸ Op 30 maart 2010 in het tv-programma *Pauw & Witteman*.

bovendien als een oncollegiale en huichelachtige gluiperd gold¹¹⁹, zowel glurend als niet glurend werd voortgezet. Tja, dat brengt mij bij de spanningen die het verplichte celibaat voor sommige geestelijken met zich meebracht, zoals dat in katholieke kringen eufemistisch wordt uitgedrukt, als heb je het over een jeukende muggenbult. Hoe dan ook, als een verzachtende omstandigheid kan en mag het celibaat niet worden beschouwd. Voor spanningen hoeft geen enkel begrip te worden opgebracht. Het 'verplichte' celibaat behoort (nog steeds) tot de 'verplichte' spelregels, waaraan je je als geestelijke vrijwillig onderwerpt. De zogenaamde doelstelling daarachter maakt het des te minder acceptabel het celibaat als een disculpatiegrond te beschouwen. De vorige paus, Johannes Paulus II, beschouwde het celibaat helemaal niet als verplicht. Er is geen reden aan te nemen, dat de huidige dat wel zou doen, hij heeft althans toen hij nog geen paus was zich in die zin uitgelaten. De Rooms-Katholieke Kerk gaat bij monde van de paus juist uit van de regel dat een priester uit vrije wil voor het celibaat kiest. Daarom zag hij zo'n twintig jaar geleden alweer (25 maart 1992), in *Pastores Dabo Vobis*¹²⁰, het celibaat als een verrijking van het priesterschap. De visie van de paus, dat de priester kiest voor het celibaat (dat is nu eenmaal de regel en die wordt nu eenmaal gegrond op het leergezag van Petrus en de apostelen, van paus en bisschoppen) is formeel de enig juiste, al is die historisch gezien (dus) onjuist.

Het is een typisch katholiek trekje om zich bij controversiële zaken op een hogere macht te beroepen waar men zich achter kan verschuilen, wat door elk gebrek aan dialoog feitelijk leidt tot fundamentalisme. Vergelijk Wim van der Velden in *Spandoek*.¹²¹ De

¹¹⁹ Geurts, Twan, *Rolduc – De laatste dagen van een kleinseminarie*.

¹²⁰ Paus Johannes Paulus II, *Ik zal u priesters geven*. Het betreft een Exhortatio Apostolica, mooie woorden voor een leerstellige brief van de paus aan de Kerk, bijvoorbeeld als vrucht van een bisschoppensynode.

¹²¹ Wim van der Velden, *Massaal uittreden*, opgenomen in *Spandoek*.

situatie is evenwel, dat het celibaat niet van oudsher als regel heeft bestaan. Het is op enig moment ingevoerd, afgeschaft en weer ingevoerd. Voor de invoering gelden naast oudtestamentische reinheidsopvattingen heel triviale redenen, onder meer vrees voor versnippering van kerkelijk erfgoed. Zie ook daarover onder meer Wim van der Velden in *Spandoek*.¹²²

Als Paulus de grondlegger van het celibaat wordt genoemd, is dat in strikte zin onjuist, want het celibaat is bepaaldelijk niet door Paulus bedacht en ingesteld, integendeel. Paulus propageerde het celibaat wel. Hij beschouwde blijkens zijn *Eerste brief aan de Korintiërs* het ongehuwd zijn ter wille van God en het prediken van Christus en Zijn kruis als heel waardevol. Hij achtte die manier van leven evenwel een gave in die zin, dat hij het aanraadde, maar kon begrijpen dat niet elke gelovige man het aankon zonder vrouw te leven (Korintiërs 7:7). In een parafrase van de *Statenvertaling* van Korintiërs 7:9 kunnen we dan ook lezen: 'Het is beter te trouwen dan van begeerte te branden.' Deze argumentatie is een heel andere dan in sommige andere culturen, waarin seksuele gemeenschap als iets onreins wordt beschouwd. Zie daarover ook *Brief aan Marcel*, waarin Toon van Buren vertelt hoe de medicijnman van de Bawòng handelt. Hij behandelt niet als hij een vrouw heeft bemind, maar vraagt betrokkene die om raad komt de volgende dag terug te komen.

Van Buren doet ook een boekje open over enkele kardinalen. Hij had het niet erg getroffen met kardinaal Willebrands die in 1980 bij de uitleg van de resultaten van de synode van de Nederlandse bisschoppen in Rome wat stoethaspelde over het antwoord op de vraag waarom vrouwen niet konden worden toegelaten tot het priesterambt. Met zijn opvolger kardinaal Simonis was het niet echt beter. Toen Toon van Buren op een plenaire bijeenkomst van pastoraal werk(st)ers in het veld, onder wie priesters, voor de kerk

¹²² Wim van der Velden, *Massaal uittreden*, opgenomen in *Spandoek*.

enkele adviezen in petto had, voegde deze prelaat de gehuwde priester Toon, ditmaal niet in het Duits, maar in helder Nederlands, kennelijk variërend op woorden van John F. Kennedy, toe: 'Hier begrijp ik nu niets van. U zegt: de kerk moet zus, de kerk moet zo; in plaats van te vragen: wat wil de kerk dat ik doe? Iemand als u hoort niet in de kerk.' Verwant daaraan is wat Gijsen beoogde in een dwaze poging ziende blind de wereld buiten te sluiten: gehuwde priesters en ex-priesters uit te sluiten van de opleiding tot priester. Daarom was het dat Gijsen overging tot de herstichting van Rolduc als seminarie, zoals blijkt uit het rapport van de commissie Deetman. Zie over wat de commissie over Gijsen onder meer aan kwalijke zaken vaststelde (zoals vernietiging van archiefstukken).¹²³ Uitvoeriger is Joep Dohmen in *Vrome zondaars*.

Simonis zou nog een keer Duits spreken, als hij tegen de commissie Deetman zal verklaren over de criminele pastor R., dat het monseigneur Bär was die 'een benoeming van pastor R. in het aartsbisdom heeft befürwortet'.¹²⁴

Enfin, weinig opwekkende woorden. Maar er is troost in de vorm van een fotokopie van een fraaie brief aan Toons ziekenhuiscollega dominee Hanna van Haeringen, geschreven door haar vriendin, waarin zij haar hoogleraar oecumenische theologie Frans Haarsma citeert: 'Kardinaal Alfrink heeft mij eens gezegd dat een van de beste theologen die hij ooit had ontmoet, Toon van Buren was.' Met een knipoog naar Toon zeg ik, terwijl ik mij nu ik dit schrijf een goed glas *Plan de Dieu* inschenk: met zo'n man is het goed een glas wijn drinken, van tijd tot tijd.

¹²³ Rapport commissie Deetman, deel 1, pagina 603.

¹²⁴ Zie over pastor R. nader pagina 435 en 436.

De katholieke kerk is tegen het homohuwelijk.¹²⁵ Rik Torfs wijdt daar in *Lof der Lankmoedigheid* een verhandeling aan. Het huwelijk schept orde in de 'chaos', maakt verhoudingen overzichtelijk. Het huwelijk brengt niet het slechtste in de mens naar boven, anders zou de kerk het niet propageren. Dan geldt toch ook voor het homohuwelijk, dat het orde schept in de 'chaos', dat 'ontucht, perversiteit en aberraties' onder homoseksuelen niet toenemen als zij zich in een huwelijk verbonden weten?

Motieven zijn niet zelden onzuiver. Dat geldt ook de motieven van de kerk, dunkt mij. Plausibel is dan ook de verklaring, dat het de kerk niet zozeer gaat om het huwelijk tussen twee mensen van hetzelfde geslacht te weren, maar om bescherming van het priestercelibaat. Voor de priester die verliefd wordt op een vrouw, dreigt het huwelijk. Voor een priester die verliefd wordt op een man, verandert er niets, dreigt er geen huwelijk als er geen homohuwelijk bestaat. Ergo het verbod van het homohuwelijk beschermt het celibaat. 'Wat niet geweten is, bestaat anders, bestaat minder dan wat geweten is.' Zo laat Torfs zien dat het celibaat een 'oefening in dubbelzinnigheid' is, waar hij goedmoedig aan toevoegt, dat waarnemers met weinig tijd of met weinig zin voor nuance, die dubbelzinnigheid vaak hypocrisie noemen.

In juli 2003 plaatste ik op het prikbord van de website Ravensbos een stukje proza, dat voor een kijk op het homohuwelijk en het gedoe daaromheen ook wel interessant is. Het luidt als volgt.

Alweer Eijlders. Dat slaat niet op 10 september aanstaande, integendeel ik zal er met genoegen zijn. Ik lees de biografie 'Karel Appel' van Cathérine van Houts. Biografieën zijn in

¹²⁵ Wat de paus op 24 december 2012 in de marge nog eens subtiel onderstreepte door het wegvallen van de traditionele rolpatronen tussen mannen en vrouwen als gevaarlijke ontwikkeling, 'in strijd met de natuurlijke orde', te noemen.

het algemeen de moeite waard, omdat ze je zoveel leren over jezelf.

Hoe dan ook, in het boek duikt café Eijlders weer op. Het is net na de oorlog. 'Die ene keer dat hij het artiestencafé Eijlders binnengaat...'. Als hij een dreun krijgt van een beeldhouwer leidt dat tot een vechtpartij... Appel neemt zich voor 'zich nooit meer in te laten met dat schilderende en schrijvende gajes, dat zich in cafés laat vollopen en de eigen geest in alcohol verdrinkt'.

Voor de vakantie nog een paar leestips?

Onlangs las ik 'Requiem voor een vriend' van J.J. Voskuil. De hoofdpersoon van het boek, een niet geheel onbekende Nederlander, een man die eind jaren tachtig een paar jaar Kamerlid is geweest voor de VVD, heet in het boek uit privacyoverwegingen Jan Breugelman (ik zoek nog wel eens uit hoe hij daadwerkelijk heeft geheten). Deze man stelt vragen die niet iedereen stelt. Zo brak hij zich het hoofd over het waarom van het verraad van Judas. Hij ziet, met een verwijzing naar Mattheüs 26:8-11, waar Jezus twee dagen voor Pasen in het huis van Simon de melaatse door een vrouw met kostbare zalf wordt overgoten, de oplossing van dit raadsel als volgt. Judas beent naar de hogepriesters, een extreem emotioneel gebaar. Hij was dus razend, wat alleen verklaard kan worden door ervan uit te gaan dat Judas met Jezus een homoseksuele relatie had, zoals waarschijnlijk meer van zijn discipelen, en het onverdraaglijk vond dat Jezus zich met een vrouw afgaf. Judas nam wraak door gemene zaak te maken met Jezus' vijanden en in het openbaar afstand van hem te nemen. Daarna hing hij zich op. Wraak loont niet. Ze brengt je in psychische leegte waaruit je geen uitweg meer ziet. Een verklaring die me wel aanspreekt.

Katholieken staan niet zo bekend als Bijbellezers. Misschien daarom wel interessant het boek 'De bijbel volgens' van Nicolaas Matsier, die zichzelf een niet-gelovige noemt, te lezen. Hij heeft de Bijbel gelezen en er een essayistisch boek over geschreven. Alleszins de moeite waard. Matsier weet overtuigend aan te tonen dat het lezen van de Bijbel, als literatuur, uitermate geschikt is. Enkele voorbeelden. In *Kains offer, Genesis 4:1-16*, laat Matsier in een fraai essay zien hoe volstrekt redeloos God is! Hij wijst het offer gewoon af. Matsier laat zien hoe schitterend *Genesis 22:2* is, waarin Abraham wordt opgedragen zijn zoon Isaak te offeren: 'Uw zoon', 'Uw enigen', 'Dien gij liefhebt', 'Isaak'. Duidelijker kan het niet. Matsier: 'Dit is schitterend schrijven'. Temeer omdat de zielenroerselen van Abraham niet aan bod komen.

Er is zowaar sprake van draagmoederschap, draagmoederschap avant la lettre. De slavin Bilha baart ten behoeve van Rachel, vrouw van Jakob, twee zoons terwijl God haar de 'vrucht van den schoot ontzegd heeft'. Om over Onan maar te zwijgen. Hoewel, Onan moet van Juda kroost verwekken bij de vrouw van zijn broer. Onan heeft er weinig zin in: 'Zo vaak hij tot de vrouw van zijn broeder kwam, verspilde hij het zaad op den grond, om aan zijn broeder geen nakroost te geven'.

Matsier noemt Jeremia een van de grootmeesters van het bittere klagen. Tot slot, we ontleen aan de Bijbel een aantal fraaie werkwoorden: onaneren, jeremiëren en jonassen.

Geniet!

Het evangelie van Judas, dat de Utrechtse kerkhistoricus J. van Oort (Hans) in 2006 het licht liet zien, is interessant. Dat is niet omdat het

zou bevestigen, dat Judas en Jezus een homoseksuele relatie hadden, wel omdat de apostelen geconfronteerd worden met priesters, over wie zij, door Jezus desgevraagd, zeggen, dat het gaat om een soort van wie ‘sommigen slapen met mannen, / anderen richten [een bloedbad aan], / weer anderen doen een menigte van zonden / bedreven in wetteloosheid. // Die mannen die [voor] het altaar staan, roepen Uw [Naam] aan, / maar al hun daden zijn gebrekkig’. Het bijzondere is voorts, dat al die priesters ‘zonder gnosis’ zijn, in het Koptisch een term die het ontbreken van goddelijk licht en inzicht aanduidt. Dat geldt ook de apostelen. Judas is de uitzondering en zou juist door Jezus zijn uitgekozen omdat hij wel de hoogste God, de onzichtbare Geest zou dienen. Daarom is hij het die door Jezus is uitverkoren voor de goddelijke opdracht hem te verraden. Uiteraard zijn de geleerden het niet eens over deze interpretatie.

Terzijde, grappig is dat Toon van Buren in *Spandoek* bisschop Muskens gispt die het voor ‘viri probati’ (onberispelijke mannen, gehuwd met één vrouw die hun kinderen netjes hebben opgevoed) mogelijk wilde maken tot priester te worden gewijd. Muskens gaf er blijk van de tip van Paulus, meer dan 2000 jaar geleden gegeven, niet te kennen en zijn zienswijze als vooruitstrevend te kenschetsen. Zo gaf Muskens precies aan ‘hoe ver we zijn afgedwaald’.

In mijn werk draag ik uit te vinden, dat een organisatie die niet op tegenspraak is gebaseerd, geen goede organisatie is. Dat uitgangspunt geldt ook de Rooms-Katholieke Kerk die het, ook volgens Van Buren, in haar begintijd kon hebben dat Paulus Petrus tegenspraak bood. Ingeslopen is de gewoonte, dat de macht-hebbers van de kerk zich verschuilen achter God, de Heilige Geest enzovoort, het denken verdacht maken, in het verleden te komen tot heksenjacht, tot ‘heilige Inquisitie’, tegenwoordig tot uitsluiting en het zwaaien met ‘een valse troefkaart van hogerhand’. Zie voor

een weinig fraai voorbeeld dat van pastoor Norbert van der Sluis van Liempde die weigerde de uitvaart te begeleiden van een parochiaan die in een uitzichtloze situatie voor euthanasie koos.¹²⁶

Dat we moeten leven ‘Acsi deus non daretur: alsof er geen God bestaat’, zijn ware woorden. Dat het leven na de dood van belang zou zijn, is een merkwaardige misvatting die in religieuze kringen nog steeds opgeld doet. Het gaat in het leven om het leven vóór de dood. ‘Heb je gemerkt dat juist diegenen die niet weten wat ze met dit leven moeten doen, behoefte hebben aan een leven dat duurt voor eeuwig’, zei dan ook de Meester tegen zijn leerlingen, zo vermeldt Wim van der Velden in *Spandoek*.¹²⁷

Eugène Guljé bemerkte pas, dat hij als priester oogkleppen ophad, toen hij na zeventien jaar priesterschap uittrad en huwde. Toen werd hij voor het eerst tegengesproken, zo laat hij zien in *Onuitroeibaar verlangen*, opgenomen in *Spandoek*.

Hoe dan ook, een priester heeft voldoende filosofie gestudeerd om heel goed te weten, dat het de keuze van het individu is zich al dan niet te verbinden aan het celibaat. In die zin is de visie van de paus binnen de bestaande en onwrikbare regels juist. De paus beweerde ook, dat om de keuze (voor het celibaat) te maken enige mate van psychische en seksuele rijpheid nodig is, juist omdat het in de praktijk spanningen oproept en niet alleen omdat Flaubert volgens Anton Moonen in zijn kleine encyclopedie van de roem, *Beroemd!* heeft geroepen: ‘Wie deugdzaam en kuis is, krijgt de reputatie van een pederast.’

Het is natuurlijk onverdraagzaam en wat mij betreft misdadig om kinderen van een jaar of elf à twaalf in een situatie te brengen dat zij geconditioneerd worden celibatair te gaan leven, en ‘zekerheidshalve’ te voorkomen dat ze als kat op het spek worden gebonden (om maar een luchtig woordje tussendoor te bezigen),

¹²⁶ Zie daarvoor en voor de onzin die hij uitkraamde pagina 421.

¹²⁷ Wim van der Velden, *Massaal uittreden*, opgenomen in *Spandoek*.

dat hen wordt onthouden op de enig gezonde wijze volwassen te worden, tot 'psychische en seksuele rijpheid' te komen. Ik paraphraseer, althans leen de woorden van Émile Zola: 'J'accuse', wat de auteurs zich natuurlijk niet persoonlijk moeten aantrekken.

Dat je er anders over kunt denken, bleek mij op 31 juli 2003 toen ik kennis maakte met Martin Šimek, dat wil zeggen het slotstuk zag van een televisieprogramma waarin Šimek een gesprek voerde met Jacob Gelt Dekker, een toen vijftigjarige man, die multimiljonair is. Details kende ik niet. Ik ken die man ook niet. Maar hoe intrigerend. Ik viel het gesprek binnen toen hij zei dat hij iedereen kon aanraden zijn kinderen op hun zevende de deur uit te doen en ze pas op hun zevenentwintigste te laten terugkomen! Geen betere weg dan die.

Dekker is alleenstaand. Zinnelijke liefde kent hij niet, een partner wil hij ook niet. De liefde voor jezelf is de ware. Aanraking wil hij niet. Hij heeft een sublimatie gevonden, op een heel ander niveau. Dekker wijst het gevoel, gebaseerd op hormonen af. Tegen Šimek zegt hij desgevraagd dat Šimek wel sympathie voor hem mag hebben, maar hem niet moet beschouwen als een 'zielig mannetje'.

De echte liefde, die ontstaat uit jezelf. Dekker roept op: 'Open je eigen pot goud'. Die pot wordt de bron van je geluk. Geluk ontleen je niet aan een ander. Kijk naar de hovenier die de tuin bijhoudt, naar de veerman die steeds weer oversteekt.

Šimek vertelt desgevraagd hoe hij 'zijn pot goud' vond. Šimek vertelt dat hij als 24-jarige verliefde jongen in Zuid-Frankrijk verbleef, een wijngaardenier van 80 jaar ontmoette, die zijn wijnstruiken moest vernieuwen. Dan kon de wijngaard nog zes jaar voort. Šimek vroeg hem, toen hij hoorde dat zijn twee kinderen dood waren, waarom hij dat nog deed. Na het antwoord van de wijngaardenier schaamde hij zich. Vervolgens verder trekkend door de Pyreneeën, hoorde hij de koebellen rinkelen, verder was het rustig. Hij zei tegen zijn vriendin: ik hoop dat ik ooit zover zal zijn dat

ik hier kan leven. Daarop zei zijn vriendin zoiets als: 'Maar dat kunnen we toch; die huizen hier zijn spotgoedkoop.' Šimek gaf aan dat hij bedoelde zover te willen komen dat hij daar alleen, in alle rust, zou kunnen leven in de stilte, daar klaar voor zou zijn.

Ik dacht destijds, dat zo ongeveer 100% van de Nederlanders die Jacob Gelt Dekker een idioot vinden. Ik niet wat de essentie betreft, al lijkt hij erg extreem. Het geeft ook geen pas zijn uitspraak over kinderen op zevenjarige leeftijd het huis uit te doen in absolute zin te verstaan, als algemeen geldend te zien. Als die situatie zich voordoet, kan dat goed uitpakken en kun je achteraf tot een dergelijke verklaring komen. Voor de rest is het onzin. Wat ik hier in een enkele pennestreek neerzet, mist natuurlijk subtiliteit, maar dat zal de lezer niet erg vinden. Het centrale idee trof ik eerder aan bij Annemarie Postma, een dame die al op zeer jonge leeftijd 'invalide' is, in een rolstoel zit, dus 'een zielig kind' was, waarmee men te doen had. Van haar las ik *Ik hou van mij*. Daarin laat ze zien dat eigenwaarde en zelfrespect te ontwikkelen zijn, tegen de stroom in. Je waarde ontleen je aan jezelf, een wetenschap die te pas komt als je als kind voor jaren huis en haard hebt moeten verlaten.

Cor Bertrand was in de jaren 60 ook voor Ravensbos een belangrijke figuur in verband met de viering van carnaval, hielp pater Kusters enthousiast mee aan openingen naar de wereld. Dat ik zijn naam op deze plek opvoer, houdt verband met een minder bekende, maar aardige kant van hem. Wetenswaardigheid is, dat Cor Bertrand in 1969 medeoprichter was van een kritisch blad, het maandblad *Krities Krijt*, een platform voor meningen over allerlei zaken en onrechtvaardigheden, zoals de sluiting van de mijnen, milieuvervuiling en niet in de laatste plaats de katholieke kerk in Limburg en gedoe van de Limburgse clerus. Bertrand timmerde aan de weg als geëngageerd journalist en kritisch en doorwrocht boekenschrijver. Cor Bertrand hulde zich niet in zwijgen.

Dat priesters zich door de jaren heen schuldig maakten aan seksueel misbruik, is voor iedereen die een beetje oplet volkomen helder. Zo valt in *De welwillenden* van Jonathan Littell te lezen hoe de hoofdpersoon, betrappt toen de situatie zich voordeed dat zijn jonge leven met dat van die ander vervuld raakte 'van een grenzeloos genot', 'wat hem toen het uitkwam kwam te staan op verwensingen van zijn moeder: smeerlap en perverseling' en tot plaatsing op een katholiek internaat, in zijn woorden: 'vom Himmel durch die Welt zur Hölle', wat leidde tot een nachtmerrie die nimmer is overgegaan. Zo heeft hij de katholieke kerk leren kennen, wat de laatste restanten van zijn naïeve kindergeloof deed afbrokkelen en hem 'haat leerde in plaats van berouw'. 'Alles op die school was wanstaltig en ontaard. 's Nachts kwamen oudere jongens op de rand van mijn bed zitten en stopten hun hand tussen mijn benen tot ik ze een klap in hun gezicht gaf; dan lachten ze, stonden kalm op en gingen weer weg; maar in de doucheruimte, na het sporten, drukten ze zich slinks tegen me aan en wreven vlug hun geval over mijn billen. Soms ook nodigde een pater een jongen uit in zijn spreekkamer om hem de biecht af te nemen en hem daarna, met beloften over cadeautjes of anders met intimidatie, tot verboden handelingen te brengen.' Volgt een passage over wat zijn lot was toen hij weigerde zich aan 'hun afstotelijke verlangens te onderwerpen', dat en hoe hij 'door de oudere jongens even kwaadaardig bejegend [werd] als door de eerwaarde paters.'

Hoe dan ook, terecht hebben de auteurs de naam van de dader in kwestie in dit boek niet genoemd. Gelukkig ook, kon hij op Hemelvaartsdag, 13 mei 2010, niet de reünie bijwonen; hij was te ziek en overleed precies 6 dagen na mijn verjaardag. Pas na zijn dood zou de commissie Deetman haar oordeel over hem vellen, een oordeel dat door het generaalat is overgenomen, zoals ook kardinaal Wim Eijk het oordeel van de commissie zou overnemen,

althans voor zover ten aanzien van (hulp)bisschop Niënhaus met betrekking tot hetzelfde slachtoffer op Ravensbos, was vastgesteld. Ik heb kennisgenomen van de relevante documentatie.

Waarom waren op de reünie overigens zoveel Ravensbosse ex-geestelijken afwezig? Bang voor confrontaties? Enfin, onlangs overleed ook, op 86-jarige leeftijd, de echtgenote (OMI-1a) van de man die zich als priester vergreep aan ten minste één van de leerlingen. Wat wist de echtgenote? Zoals ik schreef in *Het is niet onopgemerkt gebleven – Een tuinkamer vol boeken*: In veel huwelijken wordt gezwegen...

Waarom zwijgt de verantwoordelijke man van de Oblaten in Nederland? Waarom zwijgt regio-overste Gerard van den Beuken? Op de reünie van 13 mei 2010 sprak Gerard van den Beuken zijn blijdschap uit over de grote opkomst. Waarom heeft Gerard van den Beuken, nu nadien onmiskenbaar is komen vast te staan, dat het seksueel misbruik op Ravensbos aan de orde was, niet de euvelen moed zijn excuses aan te bieden aan de reünisten en er gratis enkele pastorale woorden bij weg te geven? Waarom plaatst Gerard van den Beuken niet een piepklein berichtje op de website van Ravensbos? Ik heb hem op 24 augustus 2012 navolgend bericht gestuurd.

Zoals je misschien hebt gezien, heb ik enkele keren op mijn website aandacht besteed aan het boek *Pater worden? Dat kan bij ons!*, dat Jène van Moorsel en Jozef Hoen hebben laten verschijnen. Ik voel mij zeer betrokken. Dat mag onder meer blijken uit, dat ik er zoveel aandacht aan besteed. Ik heb ook een zeer intensieve correspondentie met Jène gevoerd over het boek, de totstandkoming ervan, commentaar geleverd op hoofdstukken in het ontwerpstadium en niet in de laatste plaats over seksueel misbruik, ook in relatie tot Ravensbos.

Het boek heeft mij geïnspireerd het niet bij de aandacht tot dusver te laten, maar zelf een boek uit te brengen, omdat ik het boek in meer dan een opzicht onvoldragen vind en het beeld van Ravensbos wil bijstellen. Ik gaf dat in mijn laatste reactie aan. Ik zit in het stadium van afronding daarvan. Graag leg ik je een brandende kwestie voor. Ik ken de advisering van de commissie Deetman met betrekking tot één van de klachten tegen een Oblaat, die ik uiteraard ook persoonlijk ken en waardoor ik mij persoonlijk bezoedeld voel, in welk gevoel ik door Jozef Hoen (in eerste instantie) werd aangetast. Ik ken ook de klacht en de reactie ten aanzien van de overleden monseigneur Niënhaus. Ook ken ik jouw verweer en jouw reactie op het advies van de commissie, net zoals de reacties van kardinaal Eijk.

Je weet, dat het thema seksueel misbruik is omgeven met zwijgen. Ik herinner mij jouw positieve woorden op de reünie van 13 mei 2010. Wat mij nu verwondert, is dat ik als oud-Ravensbosser – en ik neem aan, dat dat ook voor andere oud-Ravensbossers geldt – nimmer iets verneem van de zijde van de Oblaten, al is het maar via de website of via de verzendlijst (adressenbestand van de reünie). Deze verwondering spreek ik in mijn boek uit. Zou je me iets van de beweegredenen kunnen laten weten waarom je – ik meen althans dat je regio-overste bent – niet iets laat weten of dat misschien toch nog gaat doen?

Uit het rapport van de commissie Deetman blijkt hoe als regel gereageerd wordt door de kerkelijke autoriteiten. Niet. In citeer uit de fraaie woorden van de commissie. ‘De onderzoeksbevindingen ondersteunen echter de indruk van de Onderzoekscommissie dat het voorkomen van ruchtbaarheid en aangifte bij de politie en dus het beperken van reputatieschade, voor kerkelijke en religieuze

bestuurders steeds belangrijke motieven zijn geweest (en ook gebleven) om in contact te treden met slachtoffers en te pogen met hen of hun vertegenwoordigers tot een vergelijk te komen. Uit het onderzoek blijkt dat kerkelijke en religieuze bestuurders daartoe nooit zelf het initiatief namen, maar dit doorgaans alleen deden als zij echt niet anders konden. Dat laatste was dan vaak het gevolg [van] klachten van ouders, geestelijken of andere betrokkenen – al dan niet onder dreiging van stappen richting politie en justitie.’

De Duitse en joodse non Edith Stein schreef in 1938, nog niet gehinderd in haar Duitse klooster, een brief aan paus Pius XI en vroeg hem een encycliek te zenden over de joden. ‘Noch racisme in het algemeen, noch antisemitisme in het bijzonder is door de kerk ooit absoluut veroordeeld.’ Het laat zich raden. De encycliek kwam nimmer, ‘maar is het ook zo vanzelfsprekend dat zij nooit een antwoord heeft ontvangen?’, zo vraagt Hannah Arendt zich in haar essay over het toneelstuk *De plaatsbekleder* van Rolf Hochruth, opgenomen in *Verantwoordelijkheid en oordeel*, af.

Ik wil mij niet op één lijn stellen met Edith Stein, stel enkel vast geen antwoord van Van den Beuken te hebben gekregen, al weet ik na het lezen van *Omdat ik u begeer* van Arnon Grunberg, dat zwijgen ook een antwoord is, zoals ik uit zijn *De mensheid zij geprezen – Lof der zotheid 2001* weet: ‘Wie zijn zwakte niet de baas is, moet niet het vlees de schuld geven dat hij zich niet kan inhouden.’

In haar essay *De plaatsbekleder: schuld door stilzwijgen?* uit 1964 formuleerde Hannah Arendt het in de titel vervatte begrip ‘schuld door stilzwijgen’. Het toneelstuk gaat over het verzuim van paus Pius XII om een ondubbelzinnige uitspraak te doen over de Holocaust en andere moordpartijen waarvan joden, zigeuners, Polen en Poolse priesters op grote schaal het slachtoffer werden. Hochruth geeft de feiten en de personages in zijn stuk nauwgezet

weer en hij denkt, dat het Vaticaan zich publiekelijk tegen de handelwijze van de Nazi's zou hebben gekeerd 'als er een betere paus was geweest'. In feite beschuldigt Hochruth de paus ervan, dat hij 'de spirituele soevereiniteit van de Heilige Stoel' niet heeft gebruikt om zijn vierhonderd miljoen gelovigen te mobiliseren. Feitelijk vond de paus het Russische bolsjewisme voor zijn kerk gevaarlijker dan het Duitse nationaalsocialisme.

Uit de als vaststaand aan te nemen historische feiten blijkt, dat twee Duitse dienstweigeraars – van wie hun weigering op Christelijke gronden was gemotiveerd – die ter dood waren veroordeeld door het 'grondpersoneel', de gevangenskapelaans, de hostie werd geweigerd omdat ze ongehoorzaam waren geweest aan hun spirituele leiders. De Duitse herders volgden hun kudde, leidden ze niet. Zij conformeerden zich aan de Neurenberger wetten, op grond waarvan zij aan gelovige katholieken de sacramenten onthielden waar zij volgens de kerkelijke wetten recht op hadden. In het bijzonder heeft dit de niet-arische en half-arische priesters en nonnen opgebroken die met de zegen van het Duitse episcopaat in aanmerking kwamen om 'vrijwillig' de gedeporteerde joden te vergezellen om de *Endlösung* te realiseren. Dat de Franse, Belgische en Nederlandse bisschoppen zich – los van het feit dat zulke wetgeving daar niet gold – anders gedroegen, was in ieder geval voor een deel te danken aan het andere gedrag van de Franse, Belgische en Nederlandse bevolking. Alleen al daarom is een oproep aan Gerard van den Beuken om van zich te laten horen, al dan niet mede op basis van een pleidooi voor een Cultuurfonds Ravensbos, van groot belang.¹²⁸

De katholieke kerk vraagt van haar gelovigen van oudsher deel te nemen aan het sacrament van de biecht. In de eredienst spreekt de priester samen met de gelovigen in het openbaar navolgende schuldbelijdenis uit: 'Ik belijd voor de Almachtige God, en voor U

¹²⁸ Over het fonds meer op pagina 247 e.v.

allen dat ik gezondigd heb, in woord en gedachte, in doen en laten, door mijn schuld, door mijn schuld, door mijn grote schuld. Daarom smee ik de Heilige Maria, altijd maagd, alle engelen en heiligen, en U broeders en zusters, voor mij te bidden tot de Heer onze God.' Is het waarachtig te veel gevraagd, dat moreel hoogstaande en verantwoordelijke mensen in het openbaar getuigenis van hun verantwoordelijkheid afleggen, oprecht hun schuld belijden?

BBC I zond op 21 juni 2011 de documentaire *Abused: Breaking the Silence* van Olenka Frenkiel uit. Deze maakt op een geloofwaardige manier duidelijk, dat op katholieke scholen in Engeland en het tegenwoordige Tanzania op grote schaal seksueel misbruik door priesters plaatsvond. Rory Johnston, één van de slachtoffers vertelt: 'There was no way I could get out of it. [...] There was no one to tell. You couldn't trust the priests, so who else are you going to trust?'¹²⁹ De desbetreffende leerlingen dachten destijds ieder voor zich het enige slachtoffer te zijn. Als er toch iemand klaagde, werd de desbetreffende dader simpelweg overgeplaatst, bijvoorbeeld van Leicestershire (Engeland) naar Soni (Tanzania). Het laat zich raden wat de dader daar vervolgens begon.

De priesterorde nam de klachten die in 2009 waren geboekstaafd serieus. Het leidde ertoe, dat verschillende oud-leerlingen brieven kregen van hun voormalige leraren, waarin zij hun seksueel misbruik en sadisme bekenden en spijt betuigden. Eén van hen kreeg van pater Kit Cunningham, die in een latere fase van zijn leven rector van Saint Ethelreda's in London's Holborn is geweest, een brief waarin hij om vergeving vroeg. Hij leverde kort voor zijn dood in 2010 uit eigen beweging, althans zonder daar formeel voor te zijn benaderd, de versierselen in die behoren bij de Order of the British Empire bij Buckingham Palace.

¹²⁹ Er was geen manier om eraan te ontkomen. [...] Er was niemand om het tegen te zeggen. Je kon de priesters niet vertrouwen, dus wie anders zou je kunnen vertrouwen?

Tot slot over dit onderwerp wat bisschop Gerard de Korte in *de Volkskrant* van 23 juni 2012 laat optekenen, dat de kerk van oudsher een mengsel is geweest van heiligheid en zonde. 'Een deel van het grondpersoneel van God heeft zich ernstig misdragen. Een déél.' Je kunt dat zeggen zonder dat de strekking een relativering inhoudt. Ik zou graag niet de indruk hebben willen overhouden, dat de auteurs van *Pater worden? Dat kan bij ons!* te veel relativering aan de dag hebben gelegd. Het zou niet hebben misstaan zich in meer heldere bewoordingen te hebben geuit, ook al zijn de auteurs niet 'gemandateerd' namens de Oblaten te spreken. De woorden van Gerard de Korte zouden Gerard van den Beuken alsnog tot voorbeeld kunnen dienen.

Op 8 oktober 2012 presenteerde Rieke Samsom de rapportage van de commissie Samsom over seksueel misbruik in tehuizen. Jeugdzorg was dezelfde dag bij monde van Ans van der Maat direct zover excuses aan te bieden aan alle kinderen die in een tehuis of pleeggezin slachtoffer zijn geworden van seksueel misbruik. 'Ongetemd'. Zelden zo'n rake column gelezen als die van Bert Wagendorp¹³⁰ die niet alleen de staf brak over de bagatelliserende woorden van Peer van der Helm van het Expertisecentrum Jeugd van de Hogeschool Leiden, maar ook benoemt, dat er nooit zo'n commissie is geweest als de commissie Samsom 'die zo ruiterlijk toegaf dat de werkelijkheid oneindig complex en mogelijk onkenbaar is, en onze mogelijkheden er iets aan te veranderen tamelijk beperkt.' We weten niet eens wat we onder seksueel misbruik moeten verstaan. Daar beginnen de problemen. Daar begint het verstoppertje spelen, zoals we hebben kunnen zien in *Pater worden? Dat kan bij ons!*.

Als broeder Hippolytus tot het besef is gekomen in een droom te hebben geleefd, in 'mijn eigen unieke, onbetekenende droom. In

¹³⁰ Bert Wagendorp, *Ongetemd*, in *de Volkskrant*, 9 oktober 2012.

mijn unieke, onbetekenende woud van illusies', laat Tymen Trolsky hem in de roman *Het einde van de eeuwigheid* voor 'minder' – uiteraard zonder mandaat – zijn excuses aanbieden. Ik citeer uit bijlage 3: 'Eerder al dreigde hij in een opwelling spijt te betuigen, had hij tegen de hoofdpersoon, het alter ego van de schrijver, willen zeggen: "uit naam van alle kloosterlingen bied ik jou, en met jou alle seminaristen en oud-seminaristen, excuses aan. Ik bied jou en alle anderen excuses aan omdat de kerk zich je leven heeft toegeëigend. Ik geef het je hierbij terug. Beschadigd, scheefgegroeid, maar dat is het enige wat de kerk nog kan doen. Aan jou teruggeven wat je ouders ons hebben gegeven.'"

Ik weet dat mijn oproep vergeefs is. Het is om de woorden van eerdergenoemde Wim van der Velden te parafraseren, teveel gevraagd van priesters die zich door de jaren heen in zwijgen hebben gehuld in pastorale zin iets te kunnen betekenen als de kleinschaligheid van de menselijke problematiek is overschreden, wat bij seksueel misbruik in de wereld die wij kunnen overzien het geval is.¹³¹

Daar is ander kaliber voor nodig. Dietrich Bonhoeffer, de Duitse kerkleider, theoloog en verzetsstrijder tegen het nazisme, kon het, zag het tekort van de religie van de dagelijkse praktijk. De leek Pim Boellaard kon het, had geen religie als hinderpaal.¹³² In de woorden van Van der Velden: 'De combinatie van eerlijkheid, waarachtigheid, geloofwaardigheid en dagelijkse ervaring, is tegenstrijdig met hetgeen er dikwijls wordt geschreven of verkondigd.'¹³³

In het voorgaande was vooral sprake van seksueel misbruik. Er was ook sprake van andere vormen van onderdrukking. Een bijzonder voorbeeld – ik noem maar een onschuldig voorbeeld – is

¹³¹ Wim van der Velden, *Massaal uittreden*, opgenomen in *Spandoek*.

¹³² Zie de biografie van Jolande Withuis, *Weest manlijk, zijt sterk – Pim Boellaard (1903-2001)*.

¹³³ Wim van der Velden, *Massaal uittreden*, opgenomen in *Spandoek*.

dat van Ben Annink die het voorrecht had in Rome te mogen studeren. Op één van de bijeenkomsten in café Eylders vertelde hij, dat hij van zijn superieuren aanvankelijk niet zijn vader mocht bezoeken toen die op sterven lag. Een confrater nam het met een paardenmiddel voor hem op, dreigde niet naar zijn zieke moeder af te reizen als Ben Annink niet zijn doodzieke vader mocht bezoeken. Toen mocht Ben alsnog vertrekken. Hoe het onderscheid precies te duiden is onduidelijk. Of het van belang is of het de moeder is die ziek is, of de vader, of wellicht dat het afhangt van wiens moeder of wiens vader ziek is, of een andere vorm van willekeur, wie zal het zeggen. Wat buiten kijf staat, is dat zulk herderlijk optreden krassen op de ziel veroorzaakt.

Kennelijk had zowel de clerus op Ravensbos als de clerus in Rome gemeen deel uit te maken van één groot amateurgezelschap, qua leraren, qua pedagogen, qua wat niet... Enfin, Toon van Buren trof een beter lot.